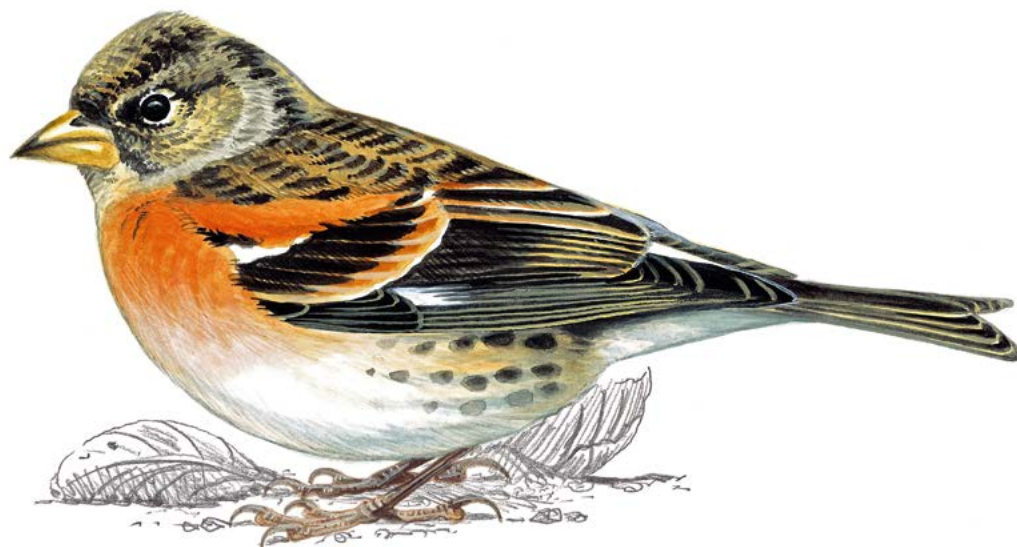

PINOŽA

// Tomaž Mihelič

PINOŽA (*Fringilla montifringilla*) je po velikosti in videzu podobna ščinkavcu (*F. coelebs*), le da ima sprednji del prsi in rame oranžne barve. Samice so nekoliko bolj blede. Pri nas je pinoža redna zimska gostja ter izjemno redka gnezdička.

ilustracija: **Mike Langman / RSPB**

*Da si bomo letošnjo zimo zapomnili kot neobičajno, je bilo jasno že na samem začetku, saj se je marsikdo ob krmilnicah spraševal, kam so odšle vse ptice. Prav letošnje nezimsko vreme je imelo za posledico nezainteresiranost ptic za ponujeno hrano na krmilnicah, ki so jo z lahkoto našle v naravnih okoljih. Zato so deževali klici z vprašanji, kaj se je zgodilo z našimi pticami. Strah, da v Sloveniji ptic letos sploh ni, so nato v hipu razblinile pinože (*Fringilla montifringilla*), ki so priletele k nam v večmilijonski jati. Njihov množični pojav je navdušil še tako prefinjenega naravoslovnega sladokusca, glas o milijonski jati pri Litiji pa se je hitro razširil tudi zunaj slovenskih meja.*

Informacijo o množičnem prenočevanju pinož so nam sporočili domačini s Polšnika, ki so opazovali njihovo zbiranje že konec novembra. Večino je pojav navdušil, nekateri starejši pa so se s kančkom strahospoštovanja spraševali, kaj to pomeni, saj česa takega niso pomnili. Ornitologi, ki smo prestregli informacijo, smo pojav že poznali, saj se je podobna zgodba odvrtila v zimi 2004/05 na Bohorju in 2008/09 v Trnovskem gozdu. Vest, ki smo jo posredovali, se je nato bliskovito razširila v javnosti. Tako sredi januarja ni bilo veselje opazovati le pinož, pač pa tudi množico navdušenih opazovalcev, za katere ne pretiravam, če rečem, da so strmeli odprtih ust. Naj je šlo za ornitologe ali druge ljubitelje narave, večina je bila enotna, da se pojava, če ga ne doživiš, ne da dobro opisati. Poleg slovenskih opazovalcev so bili gostje tudi naravoslovci in fotografi iz sosednjih in drugih držav. Novico o množičnem pojavu (o milijonski jati) pinož je predvajal celo britanski BBC.

OBRODI BUKEV IN LEPO VREME

Pinoža je borealna vrsta in naseljuje celotni pas gozdov tajge od Skandinavije do Kamčatke. Spada med ščinkavce in je zelo podobna naši vrsti ščinkavca (*Fringilla coelebs*) tudi po obarvanosti, še posebej v zimskem perju, ko samci nimajo izrazite črne glave. Največja razlika med vrstama je ravno pojav množičnih zgostitev pinož in ogromnih skupnih prenočišč na prezimovanju. Pinoža je v zimskem

času močno specializirana za prehranjevanje z bukovim žirom in ravno obrodi bukve so eden tistih dejavnikov, ki omogočajo njeno množično pojavljanje na prezimovališčih v srednji in južni Evropi. Drug pomemben dejavnik je vreme oziroma debelina snežne odeje, ki vpliva na dostopnost žira, saj je le-ta v zimskih mesecih že ves na tleh. Zimujoče populacije pinož se pomikajo v jugozahodni smeri proti osrčju območja razširjenosti bukve, a le toliko, kolikor je nujno potrebno. V Slovenijo jih tako v milijonskem številu prinese predvsem ugodna kombinacija obroda bukve in kopne zime z obilico snega v okoliških, predvsem severnih in zahodnih deželah.

Prav ta kombinacija se je močno izrazila letos kot tudi v preteklih množičnih pojavih oz. invazijah pinož v Sloveniji. Ker so za bukev značilna velika nihanja v količini obroda, ki je včasih tudi regionalno izrazit, se je množično prenočišče oblikovalo na različnih območjih Slovenije. Navadno izberejo prenočišča znotraj ugodnih prehranjevališč ali vsaj na njihovem obrobju. Za prenočevanje imajo rade gosto porasla območja, zlasti z iglavci, kot tudi zavetrne lege, saj se ponoči v doline steka mraz. Vsa dosejanja slovenska prenočišča pinož so bila podobno kot letos, ko so prenočevale v samem vrhu doline Sopote, vedno locirana v manjših dolinah na samih ovrsjih bukovih gozdov.

Evropska populacija pinože šteje okrog 20 milijonov parov, proti vzhodu pa bi jih lahko našteali še okrog petkrat toliko. Za gnezdečo populacijo so značilna velika nihanja v številčnosti predvsem zaradi nerednega pojavljanja gosonic nekaterih vrst nočnih metuljev, ki so ključna hrana za zarod. V zadnjih letih pinoža doživlja zmeren upad populacije. Da je bilo letošnje gnezdenje na severu verjetno zelo obilno, bi se dalo sklepati že iz samega pojava pri nas, saj k nam priletijo predvsem mlade ptice. Podobno jato so zabeležili letos tudi v Švici. Pinože so pri nas letos ostale rekordno dolgo, pravzaprav vse obdobje prezimovanja. V nasprotju s predhodnima dvema pojavoma, ko je njihovo prezimovanje zmotil zapadli sneg in so se bile primorane močno razkropiti po celi državi, so lahko letos v gozdovih Zasavja brez večjih težav nabirale hrano od konca novembra do zadnjih dni v februarju. Ravno zaradi tega so skozi celotno obdobje uporabljale samo eno skupno prenočišče, hranile pa so se predvsem v smeri proti severu in vzhodu.

KOLIKO JIH JE

Poleg občudovanja naravnega pojava smo se vsaj tisti poklicno deformirani ornitologi, ukvarjali tudi s štetjem. Pri tako množičnih pojavih je že to, ali se sploh da oceniti velikost, zanimiv izziv raziskovanja. Najbolje se je izkazala tehnika jut-

ranjega štetja preleta jate s podobno metodo, kot se meri pretok reke. Pinože se namreč ob večerih vračajo na prenočišče v različno velikih jatah iz več smeri, zjutraj pa je njihov odhod na prehranjevališča navadno najbolj spektakularen, saj je podoben ogromni dolgi reki, ki se v eni smeri strnjeno zliva iz gozda. To nam omogoči, da lahko s snemanjem in naknadno analizo posnetkov ugotovljamo, koliko ptic je v danem trenutku letelo mimo nas in s kakšno hitrostjo. Če podatke zložimo skozi celo trajanje preleta, lahko ocenimo skupno število. To nam je zelo dobro uspelo v primeru jate na Bohorju, kjer so pinože odletavale po dolini proti severu, kar nam je omogočalo odličen pogled na prelet celotne jate. V več ponovitvah smo lahko z veliko mero zanesljivosti ocenili, da je jata štela okrog dva milijona ptic. Letošnji primer jate pinož je bil glede štetja veliko bolj zahteven že zaradi večjega števila, saj smo si bili opazovalci z izkušnjami iz obeh prejšnjih jat enotni, da jih je letos na Polšniku bistveno več. Letos so večkrat odletavale v več smereh.

Največ opazovalcev so imele pinože v večernih urah, ko so se nepregledne jate vračale s prehranjevališč.

foto: **Gaber Mihelič**

Pinože so bile letos tako še najbolj primerne predvsem za občudovanje. Če bi znali izmeriti osuplost in nasmeh na obrazih opazovalcev, bi jih najbrž več namerili pri tistih, ki se niso ukvarjali s foto dokumentiranjem dogodka, saj se veličastnosti pojava enostavno ne da posneti. Ta zadrega in želja po čim boljšem posnetku se je na snemalcih hočeš nočeš močno odražala. Pojav je treba pač doživeti. In ko so otroke, ko smo že ne vem več katerikrat hiteli iz šole na opazovanje pinož, sošolci vprašali, kaj vidimo tako neverjetnega na tem, da stalno hitimo na Polšnik gledat pinože, se mi je zdela najbolj zgovorna naslednja primerjava: »Ali bi si ogledali pojav sončnega mrka ali velikega kometa, ki bi potoval mimo Zemlje? Jasno, da bi si ga. No, predstavljajte si, da je spektakel, ki ga lahko doživimo na Polšniku, za nas nekaj še veliko bolj zanimivega. Ptice se da zavohati, slišati njihov let in celo začutiti njihov odziv zraka, ko letijo mimo.«

V Slovenijo pinože v milijonskem številu prinese predvsem ugodna kombinacija obroda bukve ter kopne zime.

Več hektarjev na debelo prekritega gozda v jutranjih urah, tik pred vzletom.

foto: **Tomaž Mihelič**